

Suomessa Hallituksen esitys (HE 159/1996) laeiksi peruskoululain ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta, toi myös vaikeimmin kehitysvammaiset sivistyksellisten perusoikeuksien piiriin. Esityksen pääasiallinen sisältö oli tuolloin ehdottaa muutoksia peruskoululakiin ja kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin. Esityksen mukaan vaikeimmin kehitysvammaisten oppivelvollisuusikäisten lasten opetus siirrettiin kehitysvammaisten erityishuollosta peruskoulussa annettavaksi ja että peruskoululaista poistettiin säännökset, joiden mukaan silloisille noin 700:lle vaikeimmin kehitysvammaiselle lapselle annettavaa opetusta ei ollut luettu peruskouluopetukseksi. Vastaavasti kehitysvammaisten erityishuollosta annetusta laista poistettiin säännökset, jotka olivat määritelleet opetuksen erityishuolloksi.

Kunnista tuli vastuullisia kaikkien kunnan alueella asuvien oppivelvollisuusikäisten lasten opetuksen järjestämisestä peruskoululain mukaisesti.

Tuon lain toimeenpanon seurauksena myös vaikeimmin kehitysvammaiset ovat suorittaneet perusopetuksen, eikä heitä ole vapautettu oppivelvollisuudesta vammaisuuden perusteella, vaan he ovat olleet osallisia sivistyksellisestä perusoikeudesta käydä koulua, suorittaa perusopetus ja saada päättötodistus.

Uusi oppivelvollisuuslaki (1214/2020) korotti oppivelvollisuusiän 18-vuoteen, mutta teki mahdolliseksi oppivelvollisuuden keskeyttäminen sairauden tai vammaisuuden vuoksi. Elmerikoulujen rehtoreina pohdimme, minkä laatuinen vammaisuus johtaisi sivistyksellisen perusoikeuden ja osallisuuden ulkopuolelle jäämiseen? Nähdäänkö edelleen vaikeimmin kehitysvammaiset vain huollon ja hoidon kohteina, eikä oppivina lapsina, joille on tärkeää rakentaa oma oppimisen polku, kuten muillekin?

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta (lausuntoversio 22.12.2021) pyrkii ratkaisemaan pulmaa, että kaikki oppilaat eivät saa perusopetusta suoritetuksi ennen ns. lasten perusopetuksen päättymistä ja siinä todetaan että kunnat ovat aiemminkin voineet käyttää harkintaa ja mahdollistaneet osallistumisen lasten perusopetukseen myös perusopeuksen järjestämisvelvollisuuden päättymisen jälkeen. Uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen tämä ei kuitenkaan ole ollut enää mahdollista. Muutosesityksessä tuodaan ansiokkaasti esiin, että Aikuisten perusopetuksessa ei ole lasten perusopetusta vastaavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Esityksessä todetaan myös, että kaikissa kunnissa päättötodistuksen saamatta jäämiseen vaikuttavat oppivelvollisen mielenterveys- ja oppimishaasteisiin sekä perhetilanteeseen johtuvat haasteet. Toisin sanoen perusopetuksen päättötodistuksen saamisessa suurimmat vaikeudet ovat juuri heillä, joilla on vaativaa erityisen tuen tarvetta, eikä Aikuisten perusopetus mitenkään vastaa tähän tuen tarpeeseen. Mielestämme on tärkeää ja arvokasta, että tähän uuden lain tuomaan pulmaan on muutosesityksessä tartuttu.

Uuden oppivelvollisuuslain velvoite löytää nuorelle opiskelupaikka, nostaa laajasti väestön koulutustasoa, mutta tämä ei toteudu kaikkien osalta. Muutosesityksessä todetaan, että kaikkien selvityksessä mukana olleiden mielestä kunnilla tulisi olla harkintavaltaa sen suhteen, että oppilas voisi suorittaa lasten perusopetuksen puolella perusopetuksen 18-vuotiaaksi saakka ja huomioida oppilaan kokonaistilanne sekä erityisen tuen tarve. Esityksen mukaan tähän ei kuitenkaan myönnettäisi valtionosuutta, koska kunnilla ei olisi tähän järjestämisvelvollisuutta, mikä kuulostaa perin merkilliseltä, onhan kyse oppivelvollisuuden suorittamisesta. On myöskin huomioitava, että usein miten on kyse vaativaa erityistä tukea tarvitsevista oppilaista, jotka tarvitsevat erityisen paljon tukijärjestelyitä. Monilla heistä on pitkiä aikoja, jolloin he eivät ole saaneet lainkaan opetusta. Miksi juuri heidän opiskeluaan valtio ei

tukisikaan? Lisäksi näemme, että rahoituksen puute ja kuntien harkintavalta lisääsi eriarvoisuutta eri kuntien oppilaiden välillä.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oppivelvollisuuslain säännöksiä toimeenpanossa havaittujen epäkohtien perusteella. Erityisesti ehdotetut muutokset vaikuttaisivat vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten asemaan ja parantaisivat yhdenvertaisia oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia. Esityksen mukaan kunnat voisivat tapauskohtaisesti ja harkinnanvaraisesti mahdollistaa oppivelvolliselle opintojen jatkamisen lasten perusopetuksessa esimerkiksi silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarvetta tai muutoin vaikea elämäntilanne, eikä siirtymistä aikuisten perusopetukseen tai TUVA-koulutukseen nähdä tarkoituksenmukaiseksi vaihtoehdoksi. Tämä on tilanne monen Elmeri-koulun oppilaalla. Jotta nämä lakiehdotuksen tavoitteet ja tarkoitukset toteutuvat, on opetuksenjärjestäjällä oltava varma tieto tulevasta rahoituksesta ja sen riittävydestä tarvittaviin tukitoimiin ja henkilöstöresursseihin

Muutosesityksessä suunniteltu opiskelupaikan osoittamisen nopeuttaminen olisi mielestämme tärkeää toteuttaa ja että vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille opetuspaikka tulisi osoittaa sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaatimaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. On kuitenkin huomioitava, että perusopetuksessa on käytössä kolmiportainen malli ja toisella asteella kaksiportainen malli. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjillä saattaa olla hyvinkin erilainen käsitys tuentarve asioissa, sillä toisella asteella on ollut mahdollista valita oppilaat.

Oppivelvollisuuslain 7§:n 2 momentti säätää oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä toistaiseksi. Miten voidaan arvioida jo etukäteen, että sairaus tai vamma tulee estämään oppivelvollisuuden suorittamisen pysyväisluonteisesti eikä oppivelvollinen tule enää jatkamaan opintojaan? Me Elmeri- koulujen rehtorit olemme vuosikymmeniä kouluissamme nähneet vaikeimmin kehitysvammaisten suorittavan perusopetuksensa päätökseen. Mikä on muuttunut, kun oppivelvollisuusikää laajennettiin?

Meitä pohdituttaa myös voimassa olevan lainsäädännön opiskeluoikeuden päättyminen paitsi oman ilmoituksen perusteella myös kun koulutuksen järjestäjä katsoo opiskelijan koulutusta koskevien lakien nojalla eronneeksi. Eronneeksi katsominen on mahdollista, mikäli on ilmeistä, ettei opiskelijan ole tarkoitus osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Näemme, että monesti vaativan erityisen tuen oppilaiden opetusjärjestelyt voidaan tehdä sellaisiksi, ettei hänellä ole tosiasiallisesti mahdollisuutta osallistua opetukseen. Ennen eronneeksi katsomista olisi tärkeää kirjata sekä oppilaan ja hänen huoltajansa näkemys että opetuksen järjestäjän näkemys keskeytykseen johtaneista syistä. Tämä tukisi sekä oppilaan itsetuntemusta että opetuksen järjestäjän ja opetusviranomaisen ymmärrystä tarvittavista tukijärjestelyistä. Se toisi systemaattista tietoa myös päätöksen tekijöille koulutuspolun kehitystarpeista.

Oppivelvollisuuslain mukaan: Oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Lisäksi oppivelvollisuuden tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Kuten

muutosesityksessä todetaan lain tavoitteet eivät kaikilta osin toteudu ja mielestämme erityisesti tulisi huolehtia kaikkein haavoittuvimpien oppilaiden yhdenvertaisuudesta.

Oppivelvollisuuslain mukaan: Oppivelvollisuuden tavoitteena on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Lisäksi oppivelvollisuuden tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaamistasoa, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia. Kuten muutosesityksessä todetaan lain tavoitteet eivät kaikilta osin toteudu ja mielestämme erityisesti tulisi huolehtia kaikkein haavoittuvimpien oppilaiden yhdenvertaisuudesta.

Elmeri- koulujen rehtorit: Tiina Mäenpää Nokian kaupunki, Rajasalmen koulu
Minna Viinamäki, Mylly-Antin koulu, KTO, Turku
Satu Varpainen, Vaalijalan kuntayhtymä, Sateenkaaren erityiskoulu
Liisa Arola, Carea-koulu
Arja Holm, Rinnekodin koulu
Leena Ottela, Ali-Juhakkalan koulu
Sanna Mutikainen Siun sote, Honkalampi-keskuksen koulu
Niina Oksman, Oulun kaupunki, Tiernan koulu
Sinikka Hilmola-Rytinoja, Seinäjoen kaupunki/Niittyvillan koulu
Maarit Lasanen, Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä, Myllärin koulu